

BOŞANMA GÖSTERGELERİ ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ*

Mustafa Kemal YÖNTEM¹, Tahsin İLHAN²

Öz

Bu araştırmanın amacı Gottman çift terapisi temel alınarak boşanma göstergelerini ölçmeye yönelik bir araç geliştirmektir. Bu doğrultuda kapsam geçerliği ve yapı geçerliği süreçleri yürütülmüştür. Araştırma grubu Türkiye'nin 51 ilinden 313 kadın ve 187 erkek olmak üzere 500 katılımcıdan oluşmaktadır. İşlem aşamasında Türkiye'nin 4 farklı ilinden boşanmış kişilerden oluşan 10 kişi ile mülakat yapılarak nitel veri toplanmıştır. Nitel çalışmada elde edilen bulgular ve ilgili alan yazın doğrultusunda boşanma göstergeleri ölçeğinin madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzu 5 uzman görüşüne sunulmuş ve ardından dil açısından anlaşılabilirliğinin incelenmesi amacı ile 10 evli kişiye bireysel olarak uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini ortaya koymak amacıyla Temel Bileşenler Yöntemine dayalı Açıklayıcı Faktör Analizleri gerçekleştirilmiştir. Açıklayıcı Faktör Analizinde veri setinin yarısı kullanılmıştır. Analiz sonucunda faktör yük değeri .40 ve üstünde olan 54 maddeye ulaşılmıştır. Elde edilen 5 faktörlü yapının toplam varyansı %60.43 düzeyindedir. Açıklayıcı Faktör Analizinin ardından veri setinin diğer yarısı ile Doğrulamalı Faktör Analizi gerçekleştirilmiştir. Test edilen modele ilişkin uyum iyiliği değerleri kabul edilebilir düzeydedir. Ölçeğin tamamına ilişkin Cronbach α iç tutarlık katsayısı .95 iken alt ölçeklere ilişkin cronbach α iç tutarlık katsayıları 78 ile .96 arasında değişmektedir. Sonuç olarak geçerlik ve güvenilirliğe ilişkin bulgular ulaşılan nihai formun boşanma göstergelerini ölçebileceğine işaret etmektedir.

Anahtar kelimeler: Boşanma, Boşanma Göstergeleri, Gottman Çift terapisi

* Bu makale Doç. Dr. Tahsin İlhan tarafından yönetilen doktora tezinin bir parçasıdır.

¹Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, e-posta: muskemtem@hotmail.com

²Doç. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, e-posta:tahsin.ilhan@gop.edu.tr

DEVELOPMENT OF THE DIVORCE PREDICTORS SCALE

Abstract

The aim of this study is to develop a tool for measuring the divorce predictors based on Gottman couple therapy. In this context, coverage validity and structure validity analyses were carried out. The scale development study was participated by 500 people, including 313 women and 187 men, from 51 provinces of Turkey. First of all, qualitative data was obtained by interviewing 10 divorced individuals in 4 different provinces of Turkey. The items pool of divorce predictors scale was created with the findings of the qualitative study and in the direction of related literature. The scale form was presented to 5 experts. The final form of the scale was applied to 10 married individuals to test the scale in terms of language. Exploratory Factor Analysis based on the Principal Component Method was performed on the half of the data set to show the validity of the structure of the scale. As a result of the analysis, 54 items were found with the factor load value of .40 and above. The total variance of structure obtained in the 5 factor is 60.43%. After that, Confirmatory Factor Analysis was carried out on the other half of the data set. The goodness of fit values for the tested models were acceptable. The Cronbach α internal consistency coefficient for the whole scale was .95, while the Cronbach α internal consistency coefficients for the subscales range between .78 and .96. It is concluded that the findings on validity and reliability indicate that the final form can measure divorce predictors.

Keywords: Divorce, Divorce Predictors, Gottman couple therapy

Giriş

İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD) verilerine göre 1995 ile 2016 yılları arasında ham boşanma oranları 33 üye ülkeden 12'sinde artış gösterirken 18'inde azalma göstermiştir. Türkiye de boşanma oranları artan ülkeler arasındadır. Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) 2005 verilerine göre boşanan çift sayısı 95.895 iken 2017 yılında bu sayı %34 oranında artarak 128.411'a yükselmiştir. Bu artış nüfus artışı kontrol altında tutulduğunda ise son 12 yılda boşanma oranlarında %19'luk bir artışın olduğu görülmektedir. Görüldüğü üzere OECD üyesi ülkelerin çoğunda boşanma konusunda azalma görülürken ülkemizin dâhil olduğu 12 ülkede boşanma oranları artmaktadır.

Boşanmayla ilgili araştırma raporları incelendiğinde alkol bağımlılığı, fiziksel şiddet, kök aile ile ilişkiler, sorumsuzluk ve ilgisizlik, aldatma, sosyo-ekonomik yetersizlik, akıl hastalığı gibi nedenler ilk sıralarda yer almaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2011, 2014; TÜİK, 2016, Yıldırım, 2004). Ayrıca, bireyler evlilik konusunda beklentilerin karşılanmaması, evlilikte uyumun olmaması, aile içinde sevgi ve ait olma gibi ihtiyaçların yeterince yerine getirilmemesi gibi durumlar nedeniyle boşanma kararı alabilmektedir (Aydın ve Baran, 2010; Gardner ve Oswald, 2006; Uğur, 2014). Başka bir çalışmada ise boşanmış bireylerin evlilikleri sırasında eşleri ile sosyal aktivite ve paylaşımlarının düşük olmasının ve eşlerin birbirlerini tanıyamamalarının boşanma konusunda etkili faktörler olduğu raporlanmıştır (Çicek, 2014). Uzunoglu (2016) ise hukuki boşanma nedenlerinden şiddetli geçimsizliğin %76.7 oranıyla en yüksek boşanma nedeni olduğunu ifade etmektedir. Benzer şekilde eşlerin çatışma çözme becerilerinin ve ilişki kalıplarının evlilik uyumunun ve boşanmanın önemli bir yordayıcısı olduğu görülmektedir (Firestone ve Catlett, 1999; Gottman, 1994; Karney ve Bradbury, 1995; Levenson, Carstensen ve Gottman, 1993; Malkoç, 2001; Prado ve Markman, 1999). Görüldüğü üzere alan yazında boşanma nedenleri ile ilgili birçok araştırma mevcuttur. Ancak boşanma nedenleri konusunda Gottman çift terapisi ayrı bir öneme sahiptir. Bu noktada Gottman çift terapisinden kısaca bahsetmekte yarar vardır.

John Gottman ve Robert Levenson 1983 yılında kurdukları evlilik araştırma laboratuvarında (Sevgi Laboratuvarı) yeni evliler (Gottman, Coan, Carrere, ve

Swanson, 1998), genç çiftler (Levenson ve Gottman, 1985), orta yaşlı çiftler (Levenson, Carsatensen, ve Gottman, 1994), okul çağı çocuğu olanlar (Gottman, Katz, ve Hooven, 1996), yeni evlilerden yaşlı çiftlere kadar değişkenlik gösteren çiftler (Gottman, 1994) gibi kapsamlı bir örneklem grubunu incelemişler ve elde edilen bulgular doğrultusunda boşanma göstergelerini ortaya koymuşlar ve bu kapsamda Gottman çift terapisini geliştirmişlerdir (Babcock, Gottman, Ryan, ve Gottman, 2013; Barnacle, ve Abbott, 2009; Gottman, Shapiro ve Parthemer, 2004; Shapiro, ve Gottman, 2005; Shapiro, Nahm, Gottman ve Content, 2011). Sevgi laboratuvarında elde edilen bulgular doğrultusunda iyi bir evlilikte olması gereken kıstaslar belirlenmiş ve bu kıstaslar “Güçlü İlişki Evi” teorisinde birleştirilmiştir. Gottman temelli çalışmalarda ailede bu kıstasların geliştirilmesi amaçlanmaktadır (Babcock, Gottman, Ryan, ve Gottman, 2013; Barnacle, ve Abbott, 2009; Gottman, Shapiro ve Parthemer, 2004; Shapiro, ve Gottman, 2005; Shapiro, Nahm, Gottman ve Content, 2011). Bu kıstasların en önemlisi ise eşler arası çatışma modeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Gottman “Sevgi Laboratuvarı” araştırmalarında çiftlerin çatışmaları sırasında kullandıkları olumsuz kalıpların boşanmaya neden olduğu sonucuna varmıştır. Bu kalıplardan özellikle dördünün çiftler tarafından kullanılması boşanmaya neden olabilmektedir. Gottman bu kalıpları “Mahşerin Dört Atlısı” olarak nitelendirmiş ve dört atlı kısaca şu şekilde kavramsallaştırılmıştır (Gottman ve Gottman, 2012; Gottman ve Silver, 2015). Eleştiri: Olaylar hakkında konuşmak yerine genel olarak eşin ve eşin karakterine ilişkin olumsuz ifadelerin dile getirilmesidir. Savunuculuk: Çiftlerden birinin hiçbir şekilde problemler konusunda sorumluluk almaması ve her zaman “ben masumum” ifadesini kullanmasıdır. Aşağılama: Çiftlerden birinin kendini diğerinden üstün görmesidir ve boşanma durumunun en önemli yordayıcısıdır. Mutlu evliliklerde aşağılama kazası hiç yoktur. Duvar örme: Çiftlerden dinleyici olanın gerek fiziksel gerekse zihinsel bakımdan kendini etkileşimden geri çekmesidir. Genellikle erkeklerin kadınlara göre duvar örme olasılığı daha yüksektir.

Gottman, mahşerin dört atlısının yanı sıra sert başlangıçlar ve onarma girişimlerinin başarısızlığı konularının da boşanma açısından önemli birer gösterge olduğunu ortaya koymuştur. Sert başlangıçlar eşlerden birinin tartışmaya sert bir şekilde giriş yapmasıdır. Sert başlangıç yapan eş

tartışmaya yüksek sesle ve saldırgan bir biçimde, ya da eşini aşağılayan bir cümle ile başlar. Bu durum basit tartışmaların bile giderek büyüyerek kavgaya dönüşmesine neden olur. Onarma girişimlerinin başarısızlığı ise çiftlerden birinin çatışmaların ya da anlaşmazlıkların ardından diğerine yaklaşması karşısında aldığı olumsuz tepkilerdir. Gottman çift terapisinin amacı çiftlerin tartışmalardan kaçınmalarına yardım etmek değildir. Bunun yerine amaç, çiftlerin kaçınılmaz kavgalarını, yanlış anlaşılmalarını, incinen duygularını işlemeye ve ilişkiyi onarabilme becerilerini geliştirmelerine yardım etmektir (Gottman ve Gottman, 2012; Gottman ve Silver, 2015).

Gottman'a göre iki boşanma göstergesi daha bulunmaktadır. Bunlardan biri ortak anlam yaratamamaktır. Ortak anlam; gelenekler, ritüeller, rol veya semboller üzerinden çiftin paylaştığı bir değerler sistemi anlamına gelir. Bununla birlikte eşlerin birbirlerini ve ihtiyaçlarını tanıma düzeyleri de boşanmayı yordayan faktörler arasındadır. Bu durum Gottman tarafından sevgi haritaları olarak kavramsallaştırılmıştır. Sevgi haritaları en temelde çiftlerin birbirlerinin ihtiyaçlarının farkında olması anlamına gelir (Gottman ve Gottman, 2012; Gottman ve Silver, 2015). Gottman güçlü ilişki evi modeli kapsamında ele alınan bu sekiz yapının boşanma ve evlilik uyumu ile ilişkisi birçok araştırma sonucunda ortaya konmuştur (Archuleta, Grable ve Britt, 2013; Fowler ve Dillow, 2011; Hollman ve Jarvis, 2003; Lute, 2015).

Alanyazında boşanmanın tahmin edilmesi üzerine bazı ölçme araçlarının geliştirildiği görülmektedir. Örneğin Gottman her bir boşanma göstergesini ölçümleyen anket formları geliştirmiştir (Gottman, 1994a, Gottman, 1994b). Ancak geliştirilen formlarda faktörleştirme çalışması yapılmamıştır. Bundan başka Gottman modelini temel alan iki ölçek çalışması (Fowler ve Dillow, 2011; Lute, 2015) yapılmış ve boşanma gösterleri mahşerin dört atlısı olarak tanımlanan özelliklerle sınırlı kalmıştır. Bilindiği kadarıyla alanyazında Gottman boşanma göstergelerini bir bütün olarak ele alan bir ölçme aracı yoktur. Türkiye'de ise boşanmayı tahmin etmede kullanılabilecek bir ölçme aracına rastlanılmamıştır. Evlilik ve boşanma üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde genel olarak evlilik uyumu kavramının kullanıldığı ve ölçümlerde evlilik uyumu ölçeğinin kullanıldığı görülmektedir (Çelik ve Tümkaya, 2012; Erbek, Beştepe, Akar, Eradamlar, ve Alpkan, 2005; Tutarel-

Kışlak, ve Çabukça, 2002; Tüzer ve diğerleri, 2010). Evlilik uyumu her ne kadar boşanma ile ilgili bir öngörü sağlıyor olsa da kuramsal anlamda doğrudan boşanma göstergelerini ölçen bir ölçme aracı değildir. Bu çalışmada Gottman'ın boşanma göstergesi olarak tanımladığı tüm değişkenler dikkate alınarak önceki ölçeklerden daha kapsamlı bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca bu sayede geliştirilen Boşanma Göstergeleri Ölçeği (BGÖ) ile birlikte alan yazında önemli bir yer tutan Gottman modeli Türk örnekleminde test edilmesi hedeflenmiştir.

Araştırma Yöntemi

Araştırma Grubu

Ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmaları için madde sayısının minimum 5 katı katılımcı sayısına ulaşılması önerilmektedir (Nunnally ve Bernstein, 1994). Araştırma kapsamında 94 maddelik bir uygulama formu oluşturulduğundan ölçek geliştirme süreci için 500 kişilik bir araştırma grubuna ulaşılmıştır. Erişilen 500 kişilik grup madde sayısının 5 katından fazla olduğundan dolayı katılımcı sayısının yeterli olduğu söylenilebilir. Katılımcıların seçiminde ise uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme yönteminde mevcut, gönüllü veya kolaylıkla erişilebilen insanlar örnekleme alınır (Johnson ve Christensen, 2014). Veriler katılımcılardan yüz yüze, posta ve google drive yolu ile toplanmıştır. Araştırma kapsamında Türkiye'nin 51 ilinden 313 kadın (%62.06) ve 187 (%37.04) erkek olmak üzere 500 katılımcıya ulaşılmıştır. Katılımcıların yaşları 18 ile 81 arasında değişmektedir. ($\bar{X} = 35.54$, $S_s = 8.49$). Katılımcıların ailelerinin aylık gelirleri ise 500 TL ile 50000 TL arasında değişmektedir ($\bar{X} = 4296$, $S_s = 3447.43$). Katılımcıların 394'ü çocuk sahibi iken (%78.80), 104'ü (%21.20) çocuk sahibi değildir. Katılımcıların 315'i severek/ anlaşmalı (%63.30), 183'i görücü usulü ile (%36.70) evlenmiştir. Katılımcıların 386'sı evli (%77.20) 113'ü boşanmıştır (%22.80). Evli katılımcıların 228'i boşanmayı hiç düşünmediğini (%45.80), 133'ü nadiren düşündüğünü (%26.70), 35'i ise sık sık düşündüğünü (%7.00) ifade etmiştir.

Veri Toplama Araçları

Ölçme paketinde “Boşanma Göstergeleri Ölçeği” dışında yine araştırmacılar tarafından geliştirilen cinsiyet, medeni durum, yaş, aylık gelir, aile yapısı, evlilik türü, evlilikte mutluluk ve boşanmayı düşünme gibi soruların bulunduğu kişisel bilgi formu yer almıştır.

Madde Yazım Süreci

Öncelikle Türkiye'nin 4 farklı ilinden boşanmış kişilerden oluşan 10 kişi ile mülakat yapılarak nitel veri toplanmıştır. Mülakatlarda veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Nitel çalışmada elde edilen bulgular ve ilgili alanyazın doğrultusunda 102 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Son olarak oluşturulan ölçek formu PDR alanında doktora yeterlik derecesine sahip ve aile danışmanlığı dersi almış ve ölçek geliştirme konusunda tecrübeli 3, ölçme değerlendirme uzmanı olan 1 ve PDR alanında doktora derecesine sahip 1 uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanların her bir maddeyi 1 ile 10 arasında puanlamaları istenilmiştir. Ortalaması 9 ve üzerinde olan maddeler uygun olarak kabul edilmiştir. Ölçeğin elde edilen deneme formu dil açısından anlaşılabilirliğinin incelenmesi amacı ile 10 evli kişiye bireysel olarak uygulanmıştır. Tüm bu çalışmaların ardından 94 maddeli bir deneme formu ortaya konulmuştur.

Verilerin Analizi

Ölçeğin faktör yapısını ortaya koymak amacıyla öncelikle veri seti ikiye ayrılmıştır. Ardından veri setinin ilk yarısına (n=250) açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Daha sonra ortaya çıkan faktörlerin doğrulanması amacıyla veri setinin diğer yarısıyla (n=250) doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin nihai formu elde edildikten sonra tüm veri seti ile (n=500) araştırmanın demografik değişkenleriyle ilgili olarak *t*-testi ve ANOVA yapılmıştır.

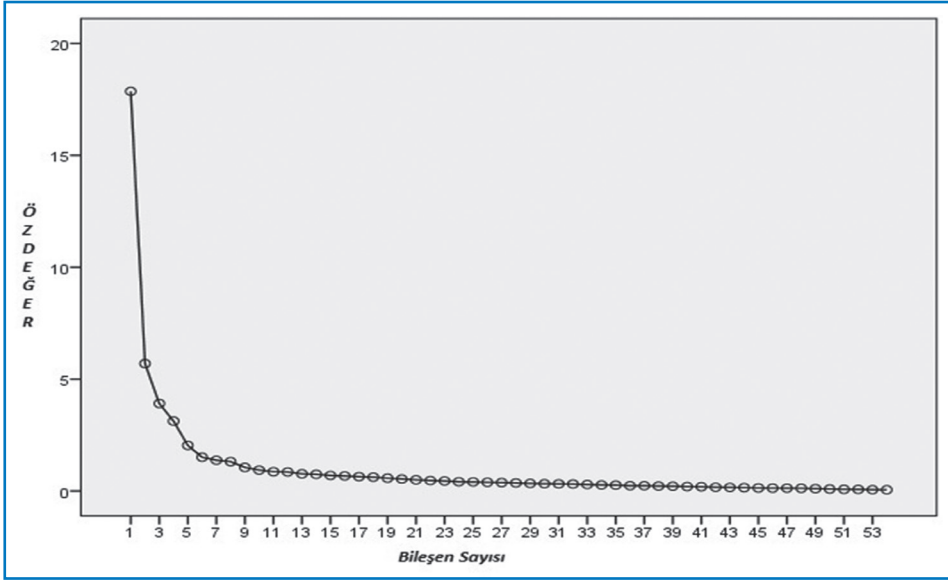
Bulgular

Yapı Geçerliği Çalışması Açımlayıcı faktör analizi

BGÖ'nin yapı geçerliğini araştırmak amacıyla öncelikle açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Verilerin faktör analizine uygunluğunu belirlemek amacıyla öncelikle örneklem büyüklüğü incelenmiştir. Açımlayıcı faktör analizi için gerekli olan örneklem büyüklüğünü ortaya koymak için Kaiser- Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliği testi yapılmıştır. BGÖ ölçeğine ait KMO değeri .87 olarak bulunmuştur. Bu durum iyi bir örneklem büyüklüğüne ulaşıldığını göstermektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014; Şencan, 2005). Bununla birlikte veri setinin faktör çıkarmaya uygun bir veri seti olup olmadığının belirlenmesi amacı ile yapılan Bartlett küresellik testi sonuçları veri setinin faktör çıkarmaya uygun olduğunu (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014; Şencan, 2005) göstermektedir ($p < .001$).

Açımlayıcı faktör analizi temel bileşenler analizi yöntemi (Tabachnick ve Fidell, 2007) ile yapılmıştır. En sık kullanılan faktörleştirme tekniklerinden olan temel bileşenler analizi veri setinden en yüksek varyansı ortaya çıkarmaya olanak verir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Ayrıca açımlayıcı faktör analizinde faktörleri isimlendirmede kolaylık sağlayan varimax döndürme yöntemi (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2014) kullanılmıştır.

Açımlayıcı faktör analizi sürecinde her bir madde için faktör yük değeri $> .45$, ortak faktör varyansı $> .30$ koşulları gözetilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Açımlayıcı faktör analizi yapılırken ilk olarak kuramsal olarak öngörülen 8 faktörle analiz gerçekleştirilmiştir. Ancak devam eden analizler sonucunda özdeğerleri (eigenvalue) 1'den büyük olan beş faktörlü ve 54 maddelik bir yapıya ulaşılmıştır. Elde edilen ölçeğin faktör öz değerleri, varyans ve yığımlı varyans değerleri Tablo 1'de yamaç birikinti grafiği **Şekil 1**'de verilmiştir.

Şekil 1: Yamaç birikinti grafiği

Tablo 1: Faktör Öz Değerleri, Varyans ve Yığılımlı Varyans Değerleri

Bileşen	Özdeğer	Varyans	Yığılımlı Varyans
1	17.86	33.08	33.08
2	5.70	10.55	43.63
3	3.91	7.24	50.87
4	3.12	5.79	56.66
5	2.04	3.77	60.43

Tablo 1'de görüldüğü üzere beş faktörlü yapı toplam varyansın %60.43'unu açıklamaktadır. Faktörlerin öz değerleri ise sırası ile 17.86, 5.70, 3.91, 3.12 ve 2.04 şeklindedir. Ölçekte kalan maddelerin faktörlere dağılımı Tablo 2'de verildiği gibidir.

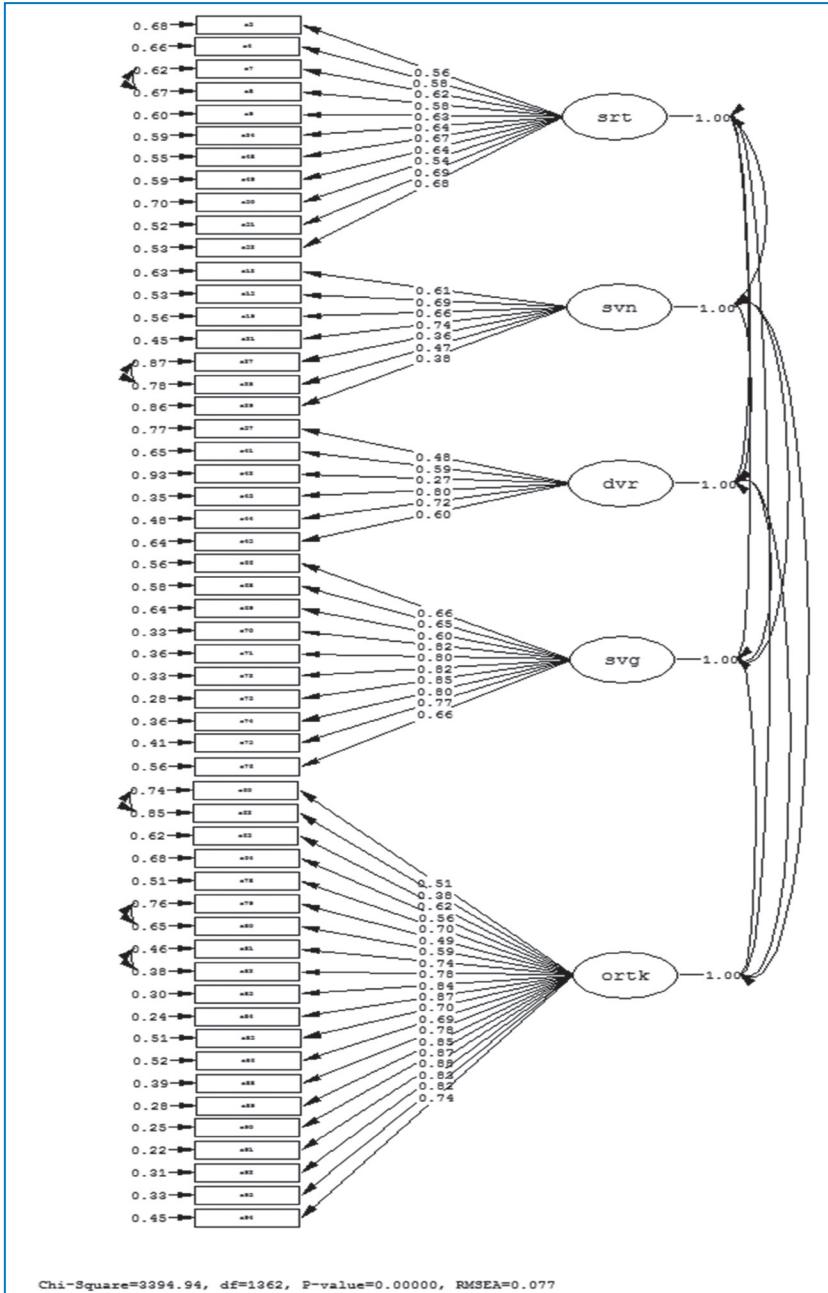
Tablo 2: Maddelerin faktörlere dağılımı ve ortak faktör varyansları

Madde Numarası	Ortak Anlam ve Affetme	Sevgi Haritası	Negatif Çatışma Davranışları	Duvar Örne	Savunma	Ortak Faktör Varyansı
s92	.84					.78
s91	.83					.77
s82	.83					.76
s90	.82					.75
s84	.82					.78
s93	.79					.69
s81	.79					.69
s89	.77					.73
s64	.73					.59
s83	.73					.67
s63	.71					.59
s94	.71					.62
s85	.70					.60
s78	.70					.57
s80	.66					.50
s86	.65					.55
s88	.62	.45				.59
s60	.61					.54
s62	.57					.48
s79	.57					.47
s73		.83				.73
s72		.82				.72
s74		.80				.73
s70		.78				.68
s71		.77				.63
s75		.74				.61
s68		.73				.61
s76		.67				.56
s69		.69				.53
s66		.69				.59
s8			.75			.70
s9			.71			.57
s24			.68			.65
s48			.67			.67
s3			.66			.49
s7			.62			.57
s52			.54			.62
s4			.53			.44
s51			.49			.58
s50			.48			.49
s49			.52			.51
s43				.81		.67
s44				.77		.62
s45				.76		.60
s41				.71		.53
s37				.67		.58
s42				.45		.47
s27					.76	.64
s29					.74	.65
s28					.73	.65
s19					.51	.46
s21					.48	.51
s12					.45	.46
s15					.45	.42

Tablo 2'de görüldüğü üzere maddelerin faktör yük değerleri. 84 ile. 45 arasında, ortak faktör varyansları ise. 42 ile. 78 arasında değişmektedir. Ölçekte yer alan birinci faktörde bulunan maddeler kuramsal olarak onarma girişimleri ve ortak anlam boyutlarını kapsamaktadır. Bu nedenle birinci faktör “Ortak Anlam Yaratma ve Affetme” boyutu olarak tanımlanmıştır. İkinci faktör ise kuramsal olarak sevgi haritaları boyutunu kapsamaktadır. Bu nedenle ikinci faktör “Sevgi Haritaları” olarak tanımlanmıştır. Üçüncü faktör negatif çatışma türleri olan eleştiri, aşağılama ve sert başlangıçlar boyutlarını kapsamaktadır. Bu nedenle bu faktöre “Negatif Çatışma Davranışları” ismi verilmiştir. Dördüncü faktör kuramsal olarak duvar örme boyutunu kapsamaktadır. Bu nedenle bu faktör “Duvar Örme” olarak isimlendirilmiştir. Son faktör olan beşinci faktör ise kuramsal olarak savunma boyutunu içeren soruları kapsadığı için bu faktöre “Savunma” ismi verilmiştir.

Doğrulayıcı faktör analizi.

250 kişilik ikinci veri seti ile yapılan DFA sonucunda hata varyanslarının. 90 değerinin altında olduğu, tüm t değerlerinin ise anlamlı olduğu görülmüş ve $\chi^2 = 3952.24$ ($p < .001$), $\chi^2/sd = 2.89$, NNFI = .90, GFI = .63, CFI = .94, RMSEA = .08, SRMR = .09, IFI = .94 olarak bulunmuştur. DFA sonucunda ortaya çıkan modifikasyon önerileri kuramsal olarak incelendiğinde ilgili maddelerin benzer durumları ölçtükleri, dolayısıyla maddeler arasında gizil bir ilişkinin kabul edilebilir olacağı görülmüş ve modifikasyon önerileri dikkate alınmıştır. İlgili modifikasyonlar gerçekleştirildikten sonra Ki-kare değeri 3394.94 ve serbestlik derecesi ise 1362 olarak tespit edilmiştir. $\chi^2 = 3394.94$ ($p < .001$), $\chi^2/sd = 2.49$, NNFI = .95, GFI = .77, CFI = .95, RMSEA = .07, SRMR = .09, IFI = .95 olarak bulunmuştur.

Şekil 2: BGÖ Yapısal Eşitlik Modeli ve Standart Değerleri

İlgili gözlenen değişkenin gizil değişken açısından önemini ortaya koyan önemli bir ölçüt her bir gözlenen değişken gizil değişkendeki değişimin ne kadarını açıklayabildiğini ortaya koyan R^2 değeridir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Modele ilişkin t değerleri incelendiğinde tüm gözlenen değişkenlerin gizil değişken tarafından .01'lik anlamlılık düzeyinde yordandığı görülmektedir. Standardize değerler ve BGÖ modeli şekil 2'te; t ve R^2 değerleri ise Tablo 3' de verilmiştir.

Tablo 3: BGÖ Maddelerine İlişkin t ve R^2 Değerleri

Madde Numarası	t	R^2
s60	8.51	0.26
s62	6.21	0.15
s63	10.70	0.38
s64	9.58	0.32
s78	12.62	0.49
s79	8.10	0.24
s80	10.20	0.35
s81	13.49	0.54
s82	14.77	0.62
s83	16.33	0.70
s84	17.31	0.76
s85	12.53	0.49
s86	12.37	0.48
s88	14.61	0.61
s89	16.54	0.72
s90	17.16	0.75
s91	17.73	0.78
s92	16.17	0.69
s93	15.72	0.67
s94	13.63	0.55
s66	11.60	0.44
s68	11.23	0.42
s69	10.18	0.36
s70	15.66	0.67
s71	15.05	0.64
s72	15.53	0.67
s73	16.50	0.72
s74	15.00	0.64
s75	14.13	0.59
s76	11.52	0.44
s3	9.16	0.32
s4	9.55	0.34

s7	10.30	0.38
s8	9.43	0.33
s9	10.60	0.40
s24	10.70	0.41
s48	11.45	0.45
s49	10.82	0.41
s50	8.81	0.30
s51	11.94	0.48
s52	11.73	0.47
s37	7.26	0.23
s41	9.27	0.35
s42	3.99	0.08
s43	13.59	0.65
s44	11.89	0.52
s45	9.41	0.36
s12	9.76	0.37
s15	11.34	0.47
s19	10.90	0.44
s21	12.64	0.55
s27	5.41	0.13
s28	7.17	0.22
s29	5.66	0.14

Analiz sonuçlarında görüldüğü üzere 42. maddenin (“Bazen bir süre evden ayrılmamın iyi olacağını düşünüyorum”) *t* değeri uygun olmasına rağmen ($3.29 > 2.58$; $p < .01$) hata varyansı .93 ve R^2 değeri 0.08 çıkmıştır. Ayrıca 42. Madde kuramsal olarak önemli bir madde olmasından ve açımlayıcı faktör analizi sonucunda faktör yük değeri. 44 ve ortak varyansı. 47 olduğundan dolayı maddenin ölçekte kalmasına karar verilmiştir.

Güvenirlilik Analizi

BGÖ'nün güvenilirliğinin belirlenmesi için Cronbach α iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. BGÖ'nün Cronbach α iç tutarlılık katsayısı, toplam veri setinde bulunan 500 kişilik örneklem grubunun verileriyle ortaya konulmuştur. Ölçeğin 500 kişilik veri seti için Cronbach α değerleri sırası ile “ortak anlam ve affetme” boyutu için .96, “sevgi haritası” boyutu için .92, “negatif çatışma davranışları” boyutu için .88, “duvar örme” boyutu için .78, “savunma” boyutu için .80 ve toplam puan için .95 olarak bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmanın amacı Gottman çift terapisine dayalı bir boşanma göstergeleri ölçeği geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda alan yazında ölçek geliştirme sürecinde izlenmesi önerilen basamaklar takip edilmiştir (DeVellis, 2012). Ölçek geliştirme süreci ilk olarak madde yazımı aşamasıyla başlamıştır. Hem alan yazın hem de boşanmış bireylerle gerçekleştirilen görüşme sonuçları ve uzman görüşleri dikkate alınarak madde havuzu oluşturulmuştur. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda toplam varyansın % 60.43'ünü açıklayan 54 maddeden oluşan beş faktörlü bir ölçme aracı elde edilmiştir. Ölçekte yer alan maddelere ait faktör yüklerinin ise kabul edilebilir değerlerin üzerinde olduğu görülmüştür. Ayrıca, ölçeğin açımlayıcı faktör analizi ile elde edilen faktör yapısı doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda tespit edilen uyum indekslerinin de iyi uyuma işaret ettiği dikkate alındığında BGÖ'nün yapı geçerliliğini sağladığı söylenebilir. Ayrıca alt faktörlere ve ölçeğin tamamına ait Croncach α değerleri ölçeğin güvenilirlik kıstaslarını sağladığını göstermektedir.

Ölçeğin alt faktörleri kuramsal olarak ele alındığında Gottman çift terapisinde farklı başlıklar altında ifade edilen aşığılama, eleştiri ve sert başlangıçlar bu ölçekte aynı alt boyutta faktörleşmiştir. Her ne kadar bu üç boyut farklı başlıklar altında kavramsallaştırılmış olsa da bu üç boyutun çatışmalarda saldırganlığı ifade ettiği görülecektir. Herrin (2009), tartışmalara sert başlangıç yaparak başlayan çiftlerin aynı zamanda suçlayıcı bir dil kullandıklarını ifade etmektedir. Ayrıca eleştiri ve aşığılama ile ilerleyen tartışmaların büyük olasılıkla sert başlangıçlarla başladığı ifade edilmektedir (Gottman, 1999; Gottman ve Silver, 2015). Bununla birlikte Lute (2015) mahşerin dört atlısı (aşığılama, eleştiri, duvar örme, savunma) anketini faktörleştirme çalışmasında kuramsal olarak eleştiri ve aşığılama alt boyutlarının iç içe geçtiği ve anlamlı şekilde ayrılmadığı sonucuna varmıştır. Ölçekte yer alan diğer alt faktörler ise Gottman modeli ile uyumlu çıkmıştır. Ayrıca ortak anlam ve affetme ile sevgi haritaları faktörleri çiftlerin ilişkilerinde pozitif değerleri ifade etmektedir. Yani bu faktörlerden yüksek puan alan kişilerin boşanma riskleri düşüktür. Bu nedenle ölçekte toplam puan alınırken bu maddelere verilen yanıtların ters kodlanması gerekmektedir. Bununla birlikte negatif çatışma davranışları,

duvar örme ve savunma faktörlerinden yüksek puan alan kişilerin boşanma riski de yüksektir. Bu nedenle toplam puan alınırken bu boyutlardan alınan puanların olduğu gibi girilmesi gerekmektedir.

Tüm bu bulgular bir arada düşünülünce BGÖ'nün Gottman çift terapisi modeli temelinde kuramsal açıdan desteklenen bir ölçek olduğu görülecektir. Ölçeğin güvenilirlik ve geçerlik sonuçlarının oldukça yeterli olduğu söylenebilir (Büyüköztürk, 2007; Tabachnick ve Fidell, 2007). Bu bulgu Gottman çift terapisi modelinin öngörülerinin bir bölümünün Türk kültüründe doğrulandığı söylenilebilir. Bununla birlikte Gottman çift terapisi modelinde yer alan müdahaleye yönelik tekniklerin işlevselliğinin de Türk örneğinde sınanması faydalı olacaktır. Bu durum deneysel araştırmalar ile sağlanabilir. Bu nedenle çiftler üzerine yapılan çalışmalarda Gottman çift terapisi temelli psiko-eğitim programları tasarlanarak yapılacak deneysel araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı gibi aileler ile doğrudan temasa sahip bakanlıkların BGÖ'yi tarama faaliyetlerinde kullanması yararlı olabilir. Aile danışmanlığı üzerine çalışan alan çalışanları bu ölçeği bireyi tanıma aracı olarak kullanabilirler. Ölçekten elde edilen puanlar vaka formülasyonu ve müdahale planı hazırlanmasına katkı sağlayabilir. Okullarda velilere yönelik olarak yapılacak tarama amaçlı çalışmalarda bu ölçeğin kullanılması faydalı olacaktır. Velilerin ölçekten aldıkları puanlar değerlendirilerek okullarda psiko-eğitim programları düzenlenebilir.

Son olarak, bu araştırmada yalnızca Gottman modeli esas alınmıştır. İleride yapılacak olan araştırmalarda farklı aile danışmanlığı modelleri kullanılabilir. Ayrıca TÜİK (2016) verilerine göre boşanma nedenleri arasında kök ailelerle olumsuz ilişkiler önemli boşanma nedenleri olarak görülmektedir. Bu araştırmada bu gibi kültürel değişkenler incelenmemiştir. Bunun nedeni Gottman modeline göre çatışmaların nedenlerinden çok nasıl gerçekleştiğinin önemli olmasıdır (Gottman, 1994b; Gottman ve Gottman, 20012). Bununla birlikte Türk kültürünün ilişkisel benlik kurgusuna (Kağıtçıbaşı, 2007) sahip olduğu düşünüldüğünde kök aile ile ilişkilerin de boşanma göstergeleri kapsamında ele alınması gerektiği düşünülebilir.

Kaynakça

- Archuleta, K. L., Grable, J. E., ve Britt, S. L. (2013). Financial and relationship satisfaction as a function of harsh start-up and shared goals and values. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 24(1), p. 3.
- Aydın, O., ve Baran, G. (2010). Toplumsal değişme sürecinde evlenme ve boşanma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(2), ss. 117-126.
- Babcock, J., Gottman, J., Ryan, K. ve Gottman, J., (2013). A component analysis of a brief psycho-educational couples' workshop: One-year follow-up results. *Journal Of Family Therapy*, 35(3), pp. 252-280. Doi: 10.1111/1467-6427.12017
- Barnacle, R. ve Abbott, D. (2009). Couple and relationship education update: the development and evaluation of a Gottman-based premarital education program: a pilot study. *Journal Of Couple ve Relationship Therapy*, 8(1), pp. 64-82. Doi: 10.1080/15332690802626734
- Boşanma nedenleri araştırması. (2009). T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. Ankara
- Büyüköztürk, Ş. (2007). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. 8. basım. Ankara: PEGEM Akademi Yayıncılık.
- Çiçek, Z. (2014). Boşanmanın sosyolojik analizi: Denizli kenti örneği. (Doktora Tezi). Pamukkale Üniversitesi SBE, Denizli.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2014). Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları. Ankara: PEGEM Akademi Yayıncılık.
- DeVellis, R. F. (2003). *Scale development: Theory and applications*. United States: Sage Publications.
- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N. ve Alpkan, R. L. (2005). Evlilik uyumu. *Düşünen Adam*, 18(1), ss. 39-47.
- Firestone, R. W., ve Catlett, J. (1999). *Fear of intimacy*. American Psychological Association.
- Fowler, C. ve Dillow, M., (2011). Attachment dimensions and the four horsemen of the apocalypse. *Communication Research Reports*, 28(1), pp. 16-26. Doi: 10.1080/08824096.2010.518910

- Gardner, J., ve Oswald, A. J. (2006). Do divorcing couples become happier by breaking up?. *Journal of the Royal Statistical Society: Series A (Statistics in Society)*, 169(2), pp. 319-336. Doi: 10.1111/j.1467-985X.2006.00403.x
- Gottman, J. M. (1994a). A theory of marital dissolution and stability. *Journal of Family Psychology*, 7(1), pp. 57-75.
- Gottman, J. M. (1994b). The roles of conflict engagement, escalation and avoidance in marital interaction: A longitudinal view of five types of couples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61 (1), pp. 6-15. Doi:10.1037/0022-006X.61.1.6
- Gottman, J. M. (1999). *The marriage clinic: A scientifically based marital therapy*. New York: Norton.
- Gottman, J. M., (2000). *Marital therapy: A research- based approach. Assessing a marriage*. California: Gottman Institute.
- Gottman, J. M. (2014). *What predicts divorce?: The relationship between marital processes and marital outcomes*. New York: New York Psychology Press.
- Gottman, J. M., Coan, J., Carrere, S. ve Swanson, C. (1998). Predicting marital happiness and stability from newlywed interactions. *Journal of Marriage and the Family*, pp. 5-22. Doi: 10.2307/353438
- Gottman, J. M. ve Gottman, J.S. (2012). *Çiftler arasında köprüyü inşa etmek: Gottman çift terapisi eğitimi 1. düzey kitabı*. İstanbul: Psikoloji İstanbul.
- Gottman, J. M., Katz, L. F. ve Hooven, C. (1996). Parental meta-emotion philosophy and the emotional life of families: Theoretical models and preliminary data. *Journal of Family Psychology*, 10(3), pp.. 243-268
- Gottman, J. M. ve Krokoff, L. J. (1989). Marital interaction and satisfaction: a longitudinal view. *Journal of consulting and clinical psychology*, 57(1), p. 47. Doi:10.1037/0022-006X.57.1.47
- Gottman, J., Shapiro, A. ve Parthemer, J. (2004). Bringing baby home: a workshop for new and expectant parents. *International Journal Of Childbirth Education*, 19(3), pp. 28-30 3p.
- Gottman, J. ve Silver, N. (2014). *Aşk nasıl sürdürülür. Aşk laboratuvarından sırlar*. (çev. S.S.Gül) İstanbul: Varlık Yayınları.

- Gottman, J. ve Silver, N. (2015). Evliliği sürdürmenin yedi ilkesi.(çev. S.S. Gül) İstanbul: Varlık Yayınları.
- Herrin, T. C. (2009). The Analysis of an Integrated Model of Therapy Using Structural and Gottman Method Approaches: A Case Study. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Utah State University, Utah. <https://digitalcommons.usu.edu/etd/368>
- Holman, T. B. ve Jarvis, M. O. (2003). Hostile, volatile, avoiding, and validating couple-conflict types: An investigation of Gottman's couple-conflict types. *Personal Relationships*, 10(2), pp. 267-282. Doi:10.1111/1475-6811.00049
- Johnson, B. ve Christensen, L. (2014). Eğitim araştırmaları: Nitel, nicel ve karma yaklaşımlar. (S.B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Eđiten Kitap.
- Kağıtçıbaşı, Ç., (2007). Kültürel psikoloji: Kültür bağlamında insan ve aile. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Karney, B. R. ve Bradbury, T. N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability. A review of theory, method and research. *Psychological Bulletin*, 118, ss. 3-34.
- Levenson, R. W., Carstensen, L. L. ve Gottman, J. M. (1993). Longterm marriage: Age, gender anda satisfaction. *Psychology and Aging*,5, pp.. 301-313.
- Levenson, R. W., Carstensen, L. L. ve Gottman, J. M. (1994). Influence of age and gender on affect, physiology and their interrelations: A study of long-term marriages.*Journal of Personality and Social Psychology*, 67(1), pp. 56-68.
- Levenson, R. W.ve Gottman, J. M. (1985). Physiological and affective predictors of change in relationship satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49(1), pp. 85-94.
- Lute, M. (2015). The relationship between Gottman's Four Horsemen of the Apocalypse, mindfulness, and relationship satisfaction. (Doktora Tezi). Indiana University, Pensilvanya.
- Malkoç, B. (2001). The relationship between communication patterns and marital adjustment. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ortadođu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Nunnally, J. C. ve Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory*.New York: McGraw Hill.

- Prado, L. M. ve Markman, H. J. (1999). Unearthing the seeds of marital distress: What we have learned from married and remarried couples. In M. Cox ve J. Brooks Gun (Ed.), *Conflict and cohesion in families: Causes and consequences*. (2ndEdition)(pp. 84-105) Mahwah, New Jersey: Earlbaum.
- Shapiro, A. ve Gottman, J. (2005). Effects on marriage of a psycho-communicative-educational intervention with couples undergoing the transition to parenthood, evaluation at 1-year post intervention. *Journal of Family Communication*, 5(1), pp. 1-24.
- Shapiro, A., Nahm, E.Y., Gottman J.M., ve Content, K., (2011). Bringing baby home together: Examining the impact of a couple-focused intervention on the dynamics within family play. *American Journal of Orthopsychiatry*. Doi: 10.1111/j.1939-0025.2011.01102.x
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. New York: Pearson Education.
- Tutarel-Kışlak, Ş.ve Çabukça, F. (2002). Empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi. *Aile ve Toplum*, 2(5), ss. 35-42.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2016). Aile yapısı araştırması. Erişim tarihi: 10.09.2018, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21869>
- Tüzer, V., Tuncel, A., Göka, S., Bulut, S. D., Yüksel, F. V., Atan, A., ve Göka, E. (2010). Marital adjustment and emotional symptoms in infertile couples: gender differences. *Turkish Journal Of Medical Sciences*, 40(2), pp. 229-237. Doi:10.3906/sag-0901-17
- Uğur, S.B. (2014). *Boşanma sürecinin akademisyen kadınlar üzerine etkileri (Akdeniz Üniversitesi örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, SBE, Antalya.
- Uzunoglu, N. (2016). *Türkiye’de boşanma nedenleri: Bolu ili örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, SBE, Bolu.
- Yıldırım, N. (2004). Türkiye’de boşanma ve sebepleri. *Bilgi / Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (28), ss. 59-81. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/bilgi/issue/25396/267974>